

A historical illustration of a monarch, likely a king or emperor, wearing a crown and holding a scepter in his right hand and a sword in his left. The monarch's body is composed of a dense crowd of small human figures, symbolizing the people or the state. Below the monarch, a detailed cityscape is visible, featuring a prominent church with a tall spire. The entire scene is rendered in a classic, engraved style.

ТЕОРІЯ ПОДІЛУ ВЛАДИ

СУТНІСТЬ ПРИНЦИПУ ПОДІЛУ ВЛАД

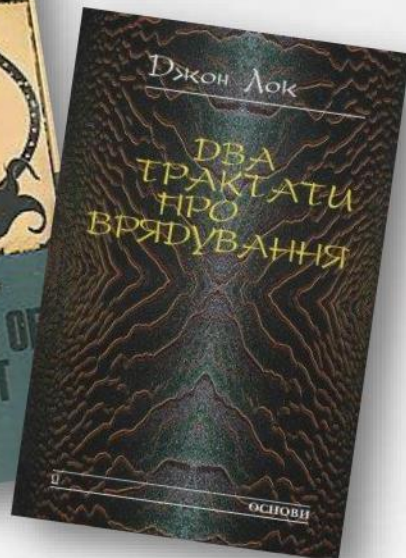
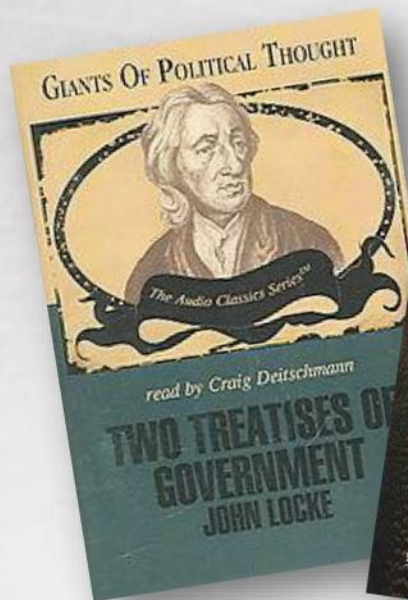
Поділ влад є однією з головних засад демократичного правління. Його мета — недопущення монополізації державної влади з боку будь-якої з її гілок або носіїв

Головні вимоги принципу поділу влад:

- державна влада поділяється на законодавчу, виконавчу і судову;
- всі гілки влади є відносно незалежними, а тому мають певну самостійну логіку власного функціонування;
- всі гілки державної влади взаємно доповнюють одна одну, створюючи при цьому єдність державної влади як такої;
- всі гілки влади формуються демократичним шляхом, відображаючи волю народу, і перед ним відповідальні;
- всі гілки влади взаємно відмовляються від спроб незаконного втручання в дії інших, функціонуючи при цьому в межах власних повноважень, які визначаються законодавчим, конституційним шляхом;
- в основі взаємодії гілок державної влади лежить механізм «стримувань і противаг»

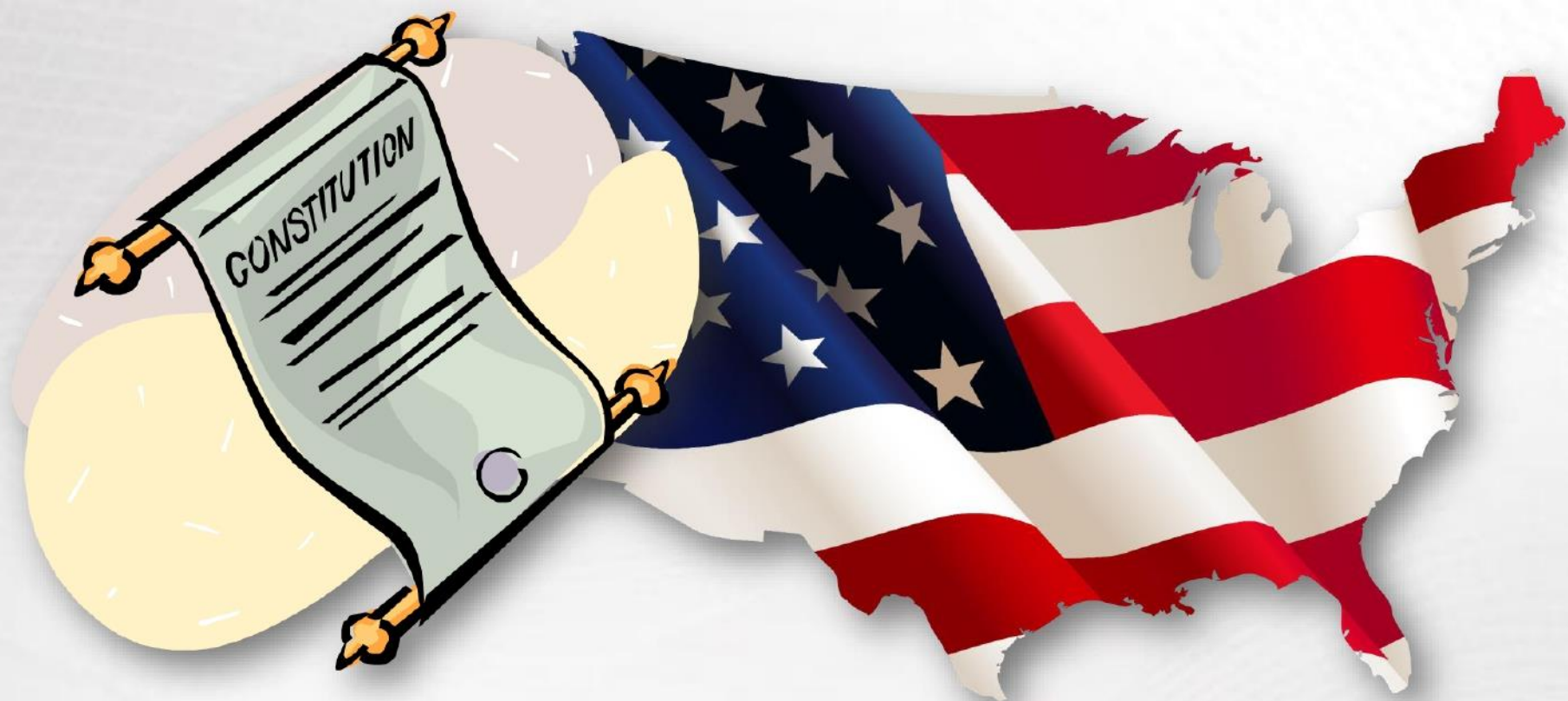
РОЗВИТОК ІДЕЇ ПОДІЛУ ВЛАДИ

АВТОР	ХРОНОЛОГІЯ	ДЖЕРЕЛО	СУТНІСТЬ
Арістотель 	335-322 до н.е. 	Трактат «Політика», книга 4 	Ідея поділу влади в державі на три частини: 1) законодавчий орган, який займається питаннями війни, миру, союзів та страт; 2) посадовий орган; 3) судовий орган
Джон Лок 	1690 р. 	Два трактати про державне правління	Виділяє такі види влади: законодавчу, виконавчу та федеративну, або союзню. На його думку, вони виникають задля здійснення необхідності у створенні та виконанні законів, щоб досягти порядку, рівності та блага у суспільстві, а також для побудови та підтримки відносин з іншими державами
Пилип Орлик 	1710 р. 	Пакти і Конституції прав і вольностей Війська Запорозького	Законодавча влада надається Генеральній Раді, що виконує роль парламенту. Найвищу виконавчу владу мали гетьман разом із Радою генеральної старшини, всі юридичні справи мали б бути в юрисдикції Генерального суду
Шарль Луї де Монтеск'є 	1748 р. 	Про дух законів	У кожній державі є три роди влади: влада законодавча, влада виконавча, що відає питаннями міжнародного права, і влада виконавча, що відає питаннями права цивільного. Останню владу можна назвати судовою

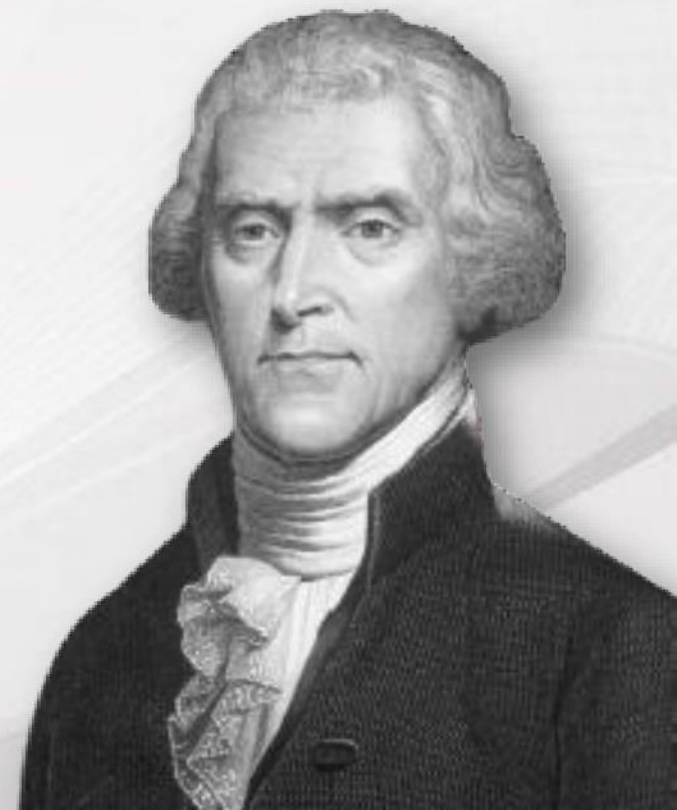
Становлення сучасної теорії поділу влади пов'язане з виникненням політико-правових теорій у XVII ст. в Англії.

Першим можна вважати **Джона Локка** (1632-1704). Висловлюючи симпатії до монархії, він вважав, що вона все ж повинна бути обмежена народним представництвом і чітко визначена законом, який є обов'язковим для всіх, у тому числі й для монарха. Головна загроза свободі, вважав Дж. Локк, полягала саме в неподільності влади, у її зосередженні в руках абсолютного монарха, що сам установлює закони і вимагає їх виконання

Вперше принцип поділу влади був закріплений у **Конституції США**, яка була прийнята у 1787 році і вважається класичною з точки зору втілення в ній принципу поділу влади. За основу була взята теорія **Ш. Л. Монтеск'є** про поділ влади та розроблена складна система стримувань та противаг. У цьому документі із самого початку зроблено акцент не на соціальний, а на організаційний, так званий техніко-правовий, аспект розподілу повноважень між Конгресом, Президентом і Верховним судом. Розділення законодавчої, виконавчої і судової сфер державного управління перешкоджає зосередженню влади і тим самим не допускає зростання тиранії

Видатний американський політичний діяч і мислитель **Томас Джефферсон** (1743-1826) був одним із засновників системи стримувань та противаг, наголошуючи на тому, що уряди встановлені для того, аби забезпечити людям їхні природні права, а владу держави можна визнати справедливою лише за умови схвалення її громадянами. При цьому кожного разу, коли будь-яка форма правління починає руйнувати ці права, народ має право змінювати або відмінити її та встановлювати нове правління на нових засадах і в тій формі, яка буде найбільш придатною для забезпечення народних прагнень

Система стримувань і противаг –
це спосіб організації взаємодії вищих органів державної влади, що передбачає функціонування цілісної системи взаємопов'язаних конституційно-правових і політико-правових інститутів, які забезпечують взаємодію, взаємозалежність, взаємопроникнення повноважень гілок державної влади з метою їх урівноваження, взаємного стримування та створення дієвого механізму запобігання узурпації державної влади, що своєю чергою гарантує дотримання основних прав і свобод людей, а також забезпечує стабільність та ефективність механізму державної влади

Законодавча, виконавча та судова гілки влади

Законодавча влада –

це делегована народом своїм представникам у парламенті (Верховній Раді, Державній Думі, Конгресі, Сеймі, Фолькетинзі, Альтинзі та ін.) державна влада, що має виключне право приймати закони. Назва гілки влади "законодавча" не означає, що, крім основної законодавчої діяльності представницькі органи не здійснюють ніякої іншої діяльності. Не менш істотною функцією законодавчої влади є фінансова, яка реалізується в праві щорічно затверджувати бюджет країни

Судова влада –

незалежна влада, що охороняє право, виступає арбітром у спорі про право, відправляє правосуддя. Судова влада здійснюється одноособово суддею (при розгляді незначних правопорушень) або судовою колегією у формі судової процедури. Свої функції суд покликаний здійснювати, керуючись лише законом. Він не повинен залежати від суб'єктивного впливу законодавчої або представницької влади

Виконавча влада –

влада, що має право безпосереднього управління державою. Носієм цієї влади в масштабах усієї країни є уряд. Назва уряду встановлюється Конституцією і законодавством. Частіше за все уряд має офіційну назву – Ради або Кабінети міністрів. Уряд забезпечує виконання законів та інших актів законодавчої влади, є відповідальним перед нею, підзвітним і підконтрольним їй

Складові повноважень гілок влади залежно від складових системи стримувань і противаг (узагальнений світовий досвід)

Повноваження законодавчої гілки влади	Повноваження виконавчої гілки влади	Повноваження судової гілки влади
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Імпічмент ➤ Обрання президента ➤ Формування органів конституційного нагляду ➤ Формування вищого судового органу загальної юрисдикції ➤ Призначення професійних суддів ➤ Вотум недовіри уряду ➤ Формування уряду ➤ Призначення ключових державних посадовців: генерального прокурора, голови Служби безпеки, голови Національного банку 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Право відкладального вето ➤ Формування уряду ➤ Право розпуску парламенту ➤ Право законодавчої ініціативи ➤ Формування органів конституційного нагляду ➤ Формування вищого судового органу загальної юрисдикції ➤ Призначення професійних суддів ➤ Призначення ключових державних посадовців: генерального прокурора, голови Служби безпеки, голови Національного банку 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Участь у процедурі імпічменту ➤ Встановлення конституційності законів ➤ Офіційне тлумачення законів ➤ Формування органів конституційного нагляду ➤ Формування вищого судового органу загальної юрисдикції ➤ Призначення професійних суддів

Конституція України в контексті принципу поділу влади

Законодавча влада делегована народом Верховній Раді (парламенту). Компетенція парламенту України визначена в IV розділі Конституції «Верховна Рада України»

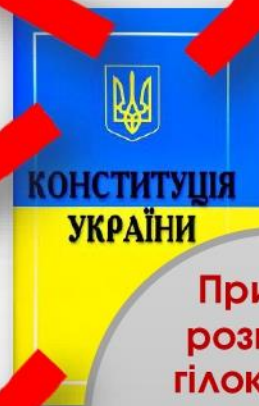
Судова влада здійснює правосуддя. Вона керується лише законом і не залежить від суб'єктивних впливів законодавчої або виконавчої влади (розділ VIII Конституції)

Разом з вказаними в ст. 6 Конституції гілками державної влади в Україні фактично діє і **контрольно-наглядова (наглядово-інспекційна) влада** (Рахункова палата Верховної Ради, Генеральна Прокуратура, Національний аудиторський комітет, Державна провірсна палата України)

Виконавча влада – це гілка державної влади, яка направлена на виконання законів і інших нормативних актів. Вона представлена Кабінетом Міністрів України і іншими органами виконавчої влади (розділ VI Конституції)

Принцип розподілу гілок влади закріплений в ст. 6 Конституції України

Особливе місце в системі органів влади займає **Президент України**, що є главою держави і має широкі повноваження в різних областях державного управління (розділ V Конституції)

Форми закріплення системи стримувань і противаг у роботі українських органів влади

Суб'єкт системи стримувань і противаг	Перелік повноважень	Конституційне закріплення
Верховна Рада	<ul style="list-style-type: none"> – прийняття резолюції недовіри Кабінету Міністрів України (відставки уряду); – участь у формуванні Конституційного Суду України; – призначення чи обрання на посади, звільнення з посад осіб у випадках, передбачених Конституцією; – здійснення парламентського контролю (в т.ч. через Уповноваженого з прав людини); – імпічмент Президента з боку Верховної Ради України, що призводить до його усунення з посади 	<p>ст. 87 Конституції України</p> <p>ст. 148 Конституції України ст. 85 Конституції України</p> <p>п. 33 ст. 85 Конституції України</p> <p>п. 10 ст. 85 Конституції України</p>
Президент України	<ul style="list-style-type: none"> – накладання «вето» на законопроект, прийнятий Верховною Радою України; – участь у формуванні Конституційного Суду та призначенні осіб на відповідальні посади в органах державної влади та ін. 	<p>п. 30 ст. 106 Конституції України</p> <p>ст. ст. 106, 148 Конституції України</p>
Конституційний Суд	<p>функція контролю за відповідністю Конституції законів та інших правових актів Верховної Ради, Президента, Кабінету Міністрів, Верховної Ради Автономної Республіки Крим</p>	<p>ст. ст. 147, 150 Конституції України</p>